

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВTRAINING OF PRIMARY CLASSROOM TEACHER TO FORMING
THE OUTSHORE COMPETENCE OF TEACHERS

Здійснено загальний аналіз проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів. Визначено сутність та структурні компоненти готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів. Визначено умови оптимізації підготовки майбутніх учителів початкової школи до іншомовної педагогічної освіти. Аналізується сучасний стан підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи. Розглянуто структурні компоненти готовності до іншомовної навчальної діяльності майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: майбутній вчитель початкової школи, іншомовна комунікативна компетентність, готовність до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів, іноземні мови, іншомовна педагогічна освіта.

Произведен общий анализ проблемы профессиональной подготовки будущего учителя начальных классов к формированию иноязычной коммуникативной компетентности учащихся. Определена сущность и структурные компоненты готовности будущего учителя начальных классов к формированию иноязычной коммуникативной компетентности учащихся. Определены условия оптимизации подготовки будущих учителей начальной школы к иноязычной педагогического образования. Анализируются современное состояние подготовки будущих учителей иностранных языков начальной школы. Рассмотрены структурные компоненты готовности к иноязычной учебной деятельности будущих учителей начальной школы.

есть современное состояние подготовки будущих учителей иностранных языков начальной школы. Рассмотрены структурные компоненты готовности к иноязычной учебной деятельности будущих учителей начальной школы.

Ключевые слова: будущий учитель начальной школы, иноязычная коммуникативная компетентность, готовность к иноязычно-учебной деятельности, иностранные языки, профессиональная компетентность, иноязычное педагогическое образование.

The general analysis of the problem of vocational training of the future teacher of elementary school to the formation of foreign language communication skills of students is carried out. The essence and structural components of the readiness of the future teacher of elementary classes to the formation of foreign language communicative competence of students are determined. The conditions for optimization of the preparation of future primary school teachers for foreign language pedagogical education are determined. The present state of the training of future teachers of foreign languages of elementary school is analyzed. The structural components of readiness for future foreign teachers of elementary school are considered.

Key words: future teacher of elementary school, foreign language communicative competence, readiness to form foreign language communicative competence of students, foreign languages, foreign language pedagogical education.

УДК 373.3В–68

Волошина О.С.,
здобувач кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції навчання іноземних мов є важливою складовою частиною освітньої політики нашої держави. Однією з характерних глобальних тенденцій у сфері сучасної іншомовної освіти є обов'язкове вивчення іноземних мов у початковій школі. Набувають переорієнтації і цільові установки вивчення іноземної мови. Якщо раніше іноземна мова вивчалася лише для здобуття суми знань як одного з обов'язкових предметів шкільної програми, то з другої половини ХХ ст. предметом навчання іноземної мови визначається мовленнєва діяльність (В. Артьомов, І. Зимня, О. Леонтьєв, Є. Пассов та ін.). Відповідно до цього провідне місце посідають комунікативно-орієнтовані методи навчання, в основу яких покладається іншомовне спілкування. Після окреслення мети навчання як розвитку вміння спілкуватися іноземною мовою, «все чіткіше почала відчуватися невідповідність між традиційними методами і новою метою» [10, с. 10].

Вивчення іноземної мови у загальноосвітніх закладах освіти з 1-го класу було запроваджено з 2012 року. До цього (з 2002 року) обов'язкове вивчення іноземної мови як загальноосвітнього

предмета починалося з 2-го класу і, як правило, здійснювалося вчителями, які не мали спеціальної підготовки до роботи з молодшими школярами. Але, як показав досвід, вирішувати завдання якісної іншомовної освіти у початкових класах здатний педагог, який не лише володіє іноземною мовою, а й знає педагогіку початкової освіти, психологічні та фізіологічні особливості дітей 6-10 років, володіє методами та формами навчання молодших школярів. У зв'язку із цим питання підготовки кваліфікованих учителів іноземних мов, що викладають у початковій школі є актуальним завданням вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів традиційно приділяється багато уваги. Теоретичні й методичні основи підготовки вчителів початкової школи досліджували Н. Бібік, В. Бондар, Л. Коваль, Н. Кічук, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хоружа, І. Шапошнікова та інших. Засади формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи розроблено у працях Л. Редькіної, Л. Хомич, О. Кучерявого та інших. У розрізі нашого дослідження цікавим є досвід інтегрованого навчання іноземній мові

дітей дошкільного та шкільного віку (О. Нечипорук, О. Бігич, Г. Ткачук та інші) [8, с. 63].

Педагогічні, психологічні і методичні аспекти щодо передумов формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів, достатньо широко висвітлено в науково-педагогічній літературі (А. Басіна, В. Буренко, О. Вишневський, Н. Гальскова, Н. Гез, В. Куліш, С. Ніколаєва, Є. Маслико, В. Редько, П. Сисоєв, В. Яніна та інші) [6, с. 12].

Проте зміст підготовки майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності потребує уточнення і кореляції з урахуванням нових нормативно-освітніх документів та відповідно до вимог часу.

Таким чином, метою статті є проаналізувати проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів; визначити сутність та структурні компоненти готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів; визначити умови оптимізації підготовки майбутніх учителів початкової школи до іншомовної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 з 1 вересня 2018 року впроваджено новий Державний стандарт загальної освіти, для учнів, які навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти. Метою початкової освіти, згідно зі стандартом, є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1].

Протягом навчання у початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями. Однією з ключових компетентностей є здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування [1].

Базовий навчальний план початкової загальної освіти [1] передбачає вивчення іноземної мови, починаючи з 1-го класу загальноосвітніх навчальних закладах. Для її викладання у 1-4 класах необхідний фахівець з дипломом вчителя початкової школи з правом викладання іноземної мови, які мають спеціальну підготовку для роботи з молодшими школярами. Тому для вищих педагогічних навчальних закладів актуальним є завдання підготовки вчителів початкової школи, які заклада-

тимуть основи іншомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів. До уведення в дію нового державного стандарту початкової загальної освіти іншомовна комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкової школи розглядалась в контексті підготовки студентів напряму підготовки «Початкова освіта» зі спеціалізацією «Іноземна мова». Це давало майбутнім учителям право викладати іноземну мову на відповідному ступені навчання.

Метою іншомовної освіти сьогодні є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувача освіти [1]. Означені завдання має вирішувати вчитель, який володіє сучасними технологіями навчання іноземної мови та знає психолого-педагогічні особливості учнів молодших класів.

Вважаємо за необхідне зупинитися на аналізі змісту підготовки майбутніх вчителів початкових класів до підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів. Зміст професійної підготовки вчителів початкової школи відображено в навчальних програмах та планах. У сучасному розумінні навчальний план є документом, в якому встановлено кількість років навчання, перелічено навчальні предмети, визначено послідовність їх вивчення за роками навчання, зазначено кількість годин, яка відводиться на кожний предмет на кожному курсі. Відповідно до навчального плану складаються програми і підручники, визначається тривалість і структура навчального року, штату педагогів, забезпечується державне фінансування навчальних закладів [11, с. 104].

Вивчивши навчальний план підготовки бакалавра спеціальності «Початкова освіта», ми з'ясували, що теоретична підготовка до формування іншомовної комунікативної компетентності здійснюється такими дисциплінами: педагогіка, психологія, педагогічна майстерність, іноземна мова, методика викладання іноземної мови. Важливу роль у формуванні зазначеної готовності відіграє виробнича практика у школі.

Оскільки результатом підготовки є формування готовності, зупинимось на цьому понятті більш детально. У педагогічній літературі відсутня єдність щодо визначення поняття «готовність». Готовність може розглядатися як структурне утворення, властивість, якість, психічний стан та інше [9, с. 63].

Ми погоджуємося із розумінням готовності до діяльності як «стану мобілізації психологічних, психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності» [7, с. 257]. Виокремлюють такі аспекти готовності особистості до діяльності: операційний (володіння знаннями,

уміннями, навичками, способами дії у межах певної діяльності), мотиваційний (бажання пізнання, досягнення, реалізації особистості щодо певної діяльності), соціально-психологічний (зрілість комунікативних навичок особистості, здатність уникати деструктивних конфліктів), психофізіологічний (готовність організму діяти у напрямку діяльності) [3, с. 218].

Отже, готовність майбутнього вчителя початкової школи до формування іншомовної комунікативної компетентності ми визначаємо як інтегральну характеристику особистості вчителя з позитивною мотивацією до педагогічної діяльності, теоретичними, методичними знаннями, професійними вміннями та якостями, що забезпечує здатність ефективно вирішувати завдання іншомовної освіти учнів початкової школи.

Рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації іншомовної навчальної діяльності в початковій школі визначатиметься специфікою уведення студента в навчальне іншомовне середовище вищого навчального закладу, рівнем професійного самовизначення студента [10, с. 62], педагогічною взаємодією викладача вищого навчального закладу зі студентами та іншими чинниками [5, с. 456].

З огляду на вищезазначене структурними компонентами готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації іншомовної навчальної діяльності на уроках іноземної мови в початковій школі можна виокремити мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти.

Окрім того, важливо орієнтувати студентів спеціальності «Початкова освіта» на обов'язковість оволодіння на професійному рівні іноземною мовою ще на етапі профорієнтаційної роботи з майбутніми абітурієнтами, таким чином забезпечуючи певну селекцію студентів при прийомі у вищий навчальний заклад. Окрім оптимізації філологічної підготовки майбутнього вчителя, ми наголошуємо на необхідності посилення його методичної підготовки до проведення уроків іноземної мови у початковій школі [4].

Стосовно вимог до професійних та особистісних якостей майбутнього вчителя іноземної мови початкових класів, який знаходиться на порозі отримання диплома та власної професійної діяльності, переконані, що він повинен вміти правильно визначати цілі навчання іноземної мови в початковій школі, як практичні, так і стратегічні, мати здатність до урахування рівня підготовки учнів до сприймання іншомовного мовлення, їх психофізіологічні особливості: темперамент, індивідуальний стиль навчання, тобто володіти, так званими, предметними якостями. Важливими професійними якостями вчителя англійської мови в початкових класах, на думку А. Власенко, мають бути: спрямованість на педагогічну діяльність саме з молод-

шими школярами; професійну підготовку, зорієнтовану на викладання іноземної мови в початковій ланці; вміти викладати навчальний матеріал у простій, доступній для молодших школярів формі; знання вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів; схильність до нових методів навчання [2, с. 223].

На нашу думку, ефективність підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів підвищиться за таких умов: цілепокладання процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів, використання міжпредметних зв'язків у процесі професійної підготовки вчителя початкових класів, використання інноваційних методів при вивченні іноземної мови та методики викладання іноземної мови, перегляду підходів до профорієнтаційної роботи у школах з потенційними абітурієнтами; уведення предмету «Іноземна мова» в список обов'язкових на етапі зовнішнього незалежного оцінювання для випускників шкіл, що виявляють бажання вступати на спеціальність «Початкова освіта», забезпечуючи таким чином певну селекцію контингенту з рівнем володіння іноземною мовою не нижче рівня А2. Необхідно посилити іншомовну складову професійної підготовки студентів, що наразі здобувають вищу освіту за спеціальністю «Початкова освіта», оскільки проблема недостатньої кількості годин на вивчення дисциплін циклу «Іноземні мови» знижує ефективність формування їх фахової та методичної компетенцій.

Висновки. Проблема оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів потребує подальшого дослідження.

У статті проаналізовано проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів; визначено сутність та структурні компоненти готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів та умови оптимізації підготовки майбутніх учителів початкової школи до іншомовної педагогічної освіти.

Підготовка вчителя початкових класів до іншомовного навчання молодших школярів набуває ефективності за умов реалізації науково обґрунтованої концепції, в якій іншомовне комунікативне навчання розглядається не тільки як важлива умова професійної підготовки фахівця початкової ланки, а й як один із системотворчих чинників даної системи. Це можливо, якщо підготовка здійснюється відповідно до розроблених і обґрунтованих теоретичних та методологічних засад, в яких відображено сучасні освітні парадигми й концепції, зазначено сучасні методичні підходи до проблеми,

враховано вітчизняний і зарубіжний досвід полікультурної педагогічної освіти; спрямована на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (знання, вміння, навички, розвинені особистісні якості та здібності), здатного на професійному рівні створювати іншомовне комунікативне середовище та здійснювати відповідне навчання молодших школярів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний стандарт початкової освіти затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument>.
2. Власенко А. Становлення майбутнього вчителя іноземної мови відповідно до вимог сучасності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 9. (Ч. 1), 2014. С. 222–226.
3. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. М.: «Академия», 2009. 336 с.
4. Котенко О. Народна освіта. 2012. № 3(18). URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/18/statti/kotenko.htm>.
5. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Измайлова О.А. Формування іншомовної комунікативної компетенції як структурного компоненту комунікативної культури студентів мовних ВНЗ. 2010. № 17. С. 12.
7. Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі. Reference Guide for the Teacher of English: Довідник вчителя англійської мови. Упоряд. Т. Михайленко, І. Берегова. Київ. 2004. 47 с.
8. Котенко О.В. Освітнє середовище ВНЗ як чинник професійного самовизначення майбутнього вчителя іноземної мови. Молодь і ринок. 2012. № 2(85). С. 62.
9. Котенко О. До проблеми формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя іноземної мови. Імідж сучасного педагога. 2011. № 10. С. 62–64.
10. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.
11. Пассов Е.И. Коммуникативность – основное направление современного обучения иностранным языкам. Коммуникативность обучения – в практику. Кн. для учителя / Под ред. Е.И. Пассова. М., 1985. 127 с.